

بررسی نقش مولفه‌های سرزندگی پارک‌های شهری بر احساس تعلق محله‌ای

(نمونه موردی: پارک شهدای هادی آباد قزوین)

سکینه معروفی^۱

۱. استادیار گروه شهرسازی، مرکز آموزش عالی فنی و مهندسی بوئین زهرا، دانشگاه بین‌المللی امام خمینی، قزوین

akmaroufi@yahoo.com

۱۴۰۰/۰۶/۲۲

تاریخ پذیرش

تاریخ دریافت ۱۴۰۰/۰۴/۲۲

چکیده

محله‌های شهری از ارکان مهم زندگی اجتماعی در شهرها محسوب می‌شوند. میزان وابستگی و احساس تعلق اهالی محله‌های شهر به آنها می‌تواند نقش مهمی در ساماندهی اوضاع کالبدی، اجتماعی این محله‌ها داشته باشد. احساس تعلق به محله‌های شهری به عوامل مختلفی بستگی دارد. یکی از عوامل تاثیرگذار وجود فضاهای شهری فعال و سرزنده در درون محله‌های شهری است. پارک‌ها به عنوان فضاهای شهری می‌تواند در ایجاد و تقویت احساس تعلق محله‌ای نقش مهمی داشته باشند. هدف از این پژوهش تعیین تاثیر مولفه‌های سرزندگی پارک‌های شهری بر احساس تعلق محله‌ای بود. این پژوهش برای مشخص شدن همبستگی بین مولفه‌های سرزندگی پارک‌های شهری و احساس تعلق محله‌ای در بین ساکنین محله هادی آباد شهر قزوین انجام شد. همچنین نمونه آماری تحقیق به وسیله فرمول کوکران با خطای ۵٪ و سطح اطمینان ۹۵٪ محاسبه شد. که حجم نمونه ۳۵۰ به دست آمد و از تعداد ۳۵۰ پرسشنامه که بطور تصادفی میان اهالی محل و مراجعه کنندگان به پارک هادی آباد توزیع شده ۳۰۶ پرسشنامه دریافت شد. برای گرد آوری داده‌ها از پرسشنامه با ۳۶ گزینه و ۸ مولفه استفاده شد. به منظور تجزیه و تحلیل داده‌ها از نرم افزار SPSS با روش آماری همبستگی اسپیرمن و رگرسیون استفاده شد. نتایج این پژوهش نشان داد که همبستگی میان مولفه‌های سرزندگی پارک با احساس تعلق محله‌ای در سطح ۰٫۱ معنی‌دار بوده و مولفه‌های سرزندگی پارک در زمینه‌های کالبدی، عملکردی، اجتماعی و زیست محیطی به ترتیب با ۵۴۱٫۰، ۴۸۰٫۰، ۴۶۲۰٫۰ و ۳۹۸٫۰ بیشترین تاثیر را بر با احساس تعلق محله‌ای داشتند. با توجه به نقش مولفه‌های سرزندگی پارک‌های شهری و میزان تاثیرگذاری هر یک از آنها بر ایجاد و تقویت احساس تعلق محله‌ای و تلاش برای حفظ آنها در محله‌های شهری به ویژه محله مورد مطالعه باعث بالا رفتن کیفیت محیطی و توسعه اجتماعی و کالبدی محله مورد مطالعه خواهد شد.

واژگان کلیدی: سرزندگی پارک‌ها، احساس تعلق محله‌ای، محله هادی آباد قزوین

مقدمه

احساس تعلق خاطر داشتن به گروه، جامعه و مکانی خاص از جمله احساسات ضروری در زندگی اجتماعی انسانها است. از دیدگاه روانشناسی اجتماعی، حس تعلق اجتماعی، زبان و چارچوبی را به وجود می‌آورد که به وسیله آن فرد نسبت به چگونگی عملکرد افراد در گروه‌ها و اجتماعات دانش و آگاهی پیدا کند. احساس تعلق و دلبستگی نسبت به مکان، سطح بالاتری از حس مکان را تشکیل می‌دهد که در موفقیت هر فضای مکانی به منظور جذب، بهره‌مندی و تداوم حضور در مکان-نقشی تعیین کننده دارد. احساس تعلق و دلبستگی به مکان بر پایه حسی فراتر از آگاهی از استقرار در یک مکان، به پیوند فرد با مکان منجر میشود به شکلی که او خود را جزئی از مکان می‌داند و بر اساس تجربه‌هایش از نشانه‌ها، معانی و عملکردهای مکان، معنی و شخصیتی برای مکان در ذهن خود متصور می‌سازد که در نزد او منحصر به فرد و متفاوت از دیگر مکان‌ها، مهم و قابل احترام است [Tavalaei&Parand,2000] این حس با نفی از خود بیگانگی فضایی و مکانی و با حس آرامش بخش و خوشایندی و رضایت از محیط و محل همراه است. وجود این حس سبب می‌شود از یک سو فرد در جامعه و محیط به شکل بالنده و پویا عمل نماید و از سوی دیگر موجب می‌شود که فرد، گروه و جامعه و مکان (محله و شهر) را متعلق به خود دانسته و برای اعتلا، ارتقا و توسعه آن بکوشد. داشتن حس تعلق منجر به ایجاد حس داشتن سرنوشت مشترک می‌شود، حسی که از نظر روانشناسی موجب ایجاد همکاری، تعاون و مشارکت در میان اعضا یک گروه و جامعه می‌شود. از جمله شاخص‌هایی که می‌توان برای ارزیابی این حس مورد توجه قرار گیرد میزان خوشایندی از محیط، و احساس وابستگی به آن است [Maroofi & Taghvaei , 2012] حس تعلق به محیط و مکان (محله و شهر) نیز نوعی از احساس تعلق است. وجود این حس ضمن اینکه برای فرد نوعی تشخیص و بالندگی را به همراه دارد سبب می‌شود که ساکنان در فعالیتهای اجتماعی مربوط به مکان مورد نظر احساس مسئولیت کرده در آن مشارکت نمایند. به عبارتی حس تعلق محلی میزان مشارکت پذیری افراد یک محله یا شهر را در امور مربوط به آن افزایش می‌دهد [Mosavi, 2006] حس تعلق محله‌ای با تأثیر گذاشتن روی میزان مشارکت‌های اجتماعی در محله، باعث تسریع و تسهیل در جریان توسعه محله‌ای می‌شود. از این رو می‌توان گفت حس تعلق خاطر محل‌های در کنار عامل همبستگی اجتماعی در محله می‌تواند نقش مهمی در توسعه کالبدی و اجتماعی آن داشته باشد [Maroofi&Ansari , 2013] .

یکی از مهمترین شاخصه‌های ارتباط انسان با مکان، حس تعلق به مکان است که در تداوم حضور افراد در آن مکان نقش بسزایی دارد [Ahmadi et al, 2014]. حس تعلق به مکان به عنوان یکی از سطوح حس مکان [Shamai, 1991] و از عوامل مهم ارزیابی ارتباط انسان با مکان است [Javan Frouzandeh & Motallebi, 2011]، که سبب تبدیل آن به مکانی با ویژگی‌های حسی و رفتاری ویژه برای افراد می‌شود [Falahat,2006]. تمایز در ویژگی‌های یک مکان ضمن ایجاد کیفیت خاص برای افراد باعث شکل‌گیری پایه‌های ارتباطی افراد با مکان تعامل و تعامل آنها و تعلق روحی و روانی افراد به مکان می‌شود [Haidaei et al, 2014] که با گذر زمان عمق و گسترش بیشتری می‌یابد امروزه روند گسست مکان شتاب بیشتری گرفته [Javan Frouzandeh & Motallebi, 2011] رشته‌های پیوند دهنده افراد با مکان را از بین برده است به شکلی که گسست پیوندهای عاطفی و تضعیف حس تعلق به مکان از بارزترین مشکلات معماری و شهرسازی است. سرزندگی فضاهای شهری می‌تواند به عنوان حلقه واسط برای برقراری ارتباط بین انسان و محیط عمل نماید.

از دهه شصت به این سو تعاریف مختلفی در مورد سرزندگی فضاهای شهری ارائه شده است. جین جیکوبز سرزندگی خیابان را امکان برقراری برخوردها و کنش‌های مفید بین افراد و تماشا کردن دیگران می‌داند [Jacobs, J., 2016] تعریف لینچ از سرزندگی بر اساس کتاب تئوری فرم خوب شهر، منتشر شده در سال ۱۹۸۱ چنین است: از دیدگاه وی شهر سرزنده شهری است که به خوبی بتواند نیازهای ساکنانش را در عرصه یک محیط زیست ایمن فراهم آورد. به عبارت دیگر یک شهر مطلوب بیشترین شرایط را برای فعالیت مردم فراهم می‌کند [Lynch, K., 1984]. لنگ به نقل قول از سوزان و هانری لانارد در کتاب آفرینش نظریه معماری منتشر شده در سال ۱۹۸۷ بیان می‌دارد: یک مکان رفتاری مثل میدانی از شهر را می‌توان به تعدادی مکان خرد رفتاری تقسیم کرد. سرزنده بودن چنین مکان‌هایی به این

بستگی دارد که هر مکان خرد رفتاری چه رفتارهایی را تامین کند و گرایش‌های مردم نسبت به آن‌ها چگونه باشد. در واقع فضاهای جذاب برای اجتماع مردمی آن‌هایی هستند که فضای راحت برای نشستن، دارای نور خوب و ملاقات با افراد دیگر را امکان پذیر سازند و مکان‌هایی برای فعالیت در آنها وجود داشته باشد مثل دکه‌های اغذیه‌فروشی، و مواردی از این قبیل. می‌توان گفت محیط‌های باز شهری که فاقد چنین امکاناتی باشد تبدیل به مکان‌های مرده می‌شوند. بنابراین در اینجا سرزندگی به میزان سازگاری بین محیط و فعالیت‌هایی مانند ملاقات با دیگران تماشای مردم و خوردن تعریف شده است. به عقیده یان گل [Gehl, 2006] یک مکان سرزنده، جایی است که مردم را برای درنگ، ماندن و ملاقات انتخاب می‌کنند به جای اینکه بخواهند سریع از آن عبور کنند. باتوجه به اصولی که هانری لنارد برای شهرسرزنده در کتاب سرزنده سازی شهرها، منتشر شده در سال [Lennard, 1997] ارائه داده است سرزندگی به این صورت تعریف می‌شود: امکان تماشای مردم و شنیدن صدای آنها، امکان کنار هم بودن غیر رسمی مردم در عرصه‌های عمومی، فرصت اجتماعی شدن برای کودکان و جوانان در عرصه‌های عمومی تایید و ارزش قائل شدن همه شهروندان برای یکدیگر و احترام به معرفت و آگاهی‌های تمام ساکنان. در تعریف دیگری از سرزندگی که توسط لاندری انجام شده سرزندگی به چهار حوزه تقسیم شده است سرزندگی اقتصادی، سرزندگی اجتماعی، سرزندگی محیطی و سرزندگی فرهنگی [Landry 2000]. در راهنمای مکان‌های عمومی برای مردم در سال ۲۰۰۷ برای فضاهای شهری موفق، کیفیت سرزندگی یک مکان، پویایی، فعال بودن، امنیت، راحتی، تنوع، و قابلیت سرگرم کنندگی آن تعریف شده است. با مرور تعاریف بالا به نظر می‌رسد که بتوان تعریف عام سرزندگی را، قابلیت مکان برای تامین طیف متنوعی از فعالیت‌ها و استفاده کنندگان (از گروه‌های مختلف اقتصادی، اجتماعی، فرهنگی) با هدف تنوع تجربیات و کنش‌های اجتماعی به گونه‌ای که امنیت، برابری و راحتی را برای همه استفاده کنندگان فراهم آورد در نظر گرفت. همچنین امکانات و تسهیلات مورد نیاز، برقراری ارتباطات فضایی از جمله عوامل سرزندگی در پارک‌های شهری عنوان شده است [Zhu, et, al, 2020].

جدول (۱) تعریف فضاهای سرزنده از دیدگاه نظریه پردازان مختلف

نظریه پردازان	سال	توضیح
جین جیکوبز [Jacobs, 1961]	۱۹۶۰	تنوع (کالبدی، کاربری، فعالیت‌ها) طراحی شهری جذاب و متناسب با فعالیت‌ها - امنیت - تراکم
لینچ [Lynch, 1984]	۱۹۸۴	سلامتی عملکرد بیولوژیکی مطلوب بقا (ایجاد یک محیط حیاتی) ایمنی
گل [Gehl, 2006]	۱۹۸۷	رعایت مقیاس انسانی فضاها افزایش فعالیت - پیاده - جنبه های فعال جلویی ساختمان‌ها ارتباط - مناسب بین فعالیت های داخل و خارج ساختمان‌ها تنوع فعالیت‌ها -
سالزانو [Salzano, 1997]	۱۹۸۷	هویت تعاملات - اجتماعی خوشبختی - و پیشرفت اجتماع - پایداری اکولوژیکی
کرمونا [Carmona, et, al]	۲۰۰۴	میزان سازگاری یک محل با فعالیت‌های غالب آن
اجهانشاه پاکزاد	۲۰۰۸	تنوع در کالبد عملکرد - و کاربری - بهره‌گیری از عناصر طبیعی - دعوت کنندگی و حضور افراد امنیت
مونتگمری [Montgomery, 1998]	۱۹۹۸	اختلاط کاربری، فعالیت تجاری، بازارهای موقت، وجود ساختمان‌ها با سبک‌ها و طرح‌های مختلف، جداره‌های فعال
ژئو و همکاران [Zhu, et, al]	2020	ارتباطات فضایی و وجود امکانات و تسهیلات مورد نیاز

بر این اساس می‌توان گفت پارک شهری سرزنده، عبارت است از یک پارک شهری که در آن حضور تعداد قابل توجهی از افراد و تنوع آنها (به لحاظ سن و جنس) در گستره زمانی وسیعی از روز برای انجام فعالیت‌های انتخابی یا اجتماعی است. با مطالعات انجام شده، نتیجه گرفته می‌شود که برای فراهم بودن زمینه جذب افراد به فضا و سپس نگه داشتن آن‌ها در فضا باید نخست عناصر و عوامل جذب کننده موجود باشد و به عبارت دیگر یعنی پارک شهری باید به گونه‌ای باشد که مردم بیایند و بمانند. فضاهای شهری در مقیاس محله می‌تواند از چهار طریق [روابط اجتماعی، اوقات فراغت، سلامتی و تجربه عاطفی] بر سطح بهزیستی ذهنی و سرزندگی ساکنین تاثیرگذار باشد [Mouratidis, 2018]. در طراحی فضاهای شهری، مبلمان و المان‌ها، می‌توانند آینه تمام‌نمایی از هویت و رویدادهای شهر باشند که در القاء هویت و فرهنگ شهر و شادابی حرف اول را می‌زند و بهتر است طوری طراحی شوند که حفظ شادابی و هویت شهری در آن لحاظ شده باشد [Shams al-Dini, Ali, Nasibi, & Sasan, 2019].

نمایانگرها یا مولفه‌های سرزندگی فضاهای شهری

برای فهم پاسخ‌دهندگی یا عدم پاسخ‌دهندگی کیفیت‌های محیطی باید هنجارها را در محیط بیرونی جستجو کرد. این هنجارها در ظرف‌هایی قرار می‌گیرند و به وسیله حامل‌هایی تعریف می‌شوند. حامل‌ها، همان نمایانگرهایی هستند که هنجارهای مختلف را با خود حمل می‌کند [Behzadfar, Abdi, 2014] بر این اساس نمایانگر محکی است که وجود پدیده‌ای دیگر را نمایان می‌سازد. در ادامه به تفصیل این نمایانگرها معرفی می‌شوند.

نمایانگر کالبدی: در طراحی مجتمع‌های زیستی، مقیاس فضایی شبکه ارتباطی (شامل حمل و نقل عمومی) و شکل اقامتگاه‌ها، فراخور مقیاس مشخص سایت در نظر گرفته شوند. چگونگی ترکیب فضای عمومی و محیط‌های طبیعی و مصنوعی نیز از نکات کلیدی است [Carmona, et,al, 2004]

نمایانگر زیست محیطی: مهمترین نقطه نظرهای بوم‌شناسان و متخصصین محیط زیست این است که برای تحقق زندگی و توسعه شهری پایدار، حل مسائلی از قبیل اتلاف انرژی و مواد از طریق تغییرات رفتاری، آلودگی و ازدحام از طریق معرفی انرژی‌های پاک و ترویج حمل و نقل عمومی کارا در مصرف انرژی یا پیاده‌روی و دوچرخه‌سواری، به عنوان گزینه‌های دیگر برای سفر، کفایت نمی‌کند. متخصصین محیط زیست معتقدند که علاوه بر این تغییرات مهم، رابطه بین شهر و محیط پیرامونی آن نیز باید به طور اساسی تغییر پیدا کند و این امر آثار قابل ملاحظه‌ای بر فرم و ساخت شهر خواهد داشت. در نظر (کرمونا) مولفه‌های پایداری در طراحی مجتمع‌های زیستی باید متوجه چگونگی طراحی بخش‌های محلی، حضور پیاده به طور خاص، کاربری‌های مختلط، دستیابی به تراکم مناسب، ایجاد ساختمان‌ها و فضاهایی انعطاف پذیر و سازگار و همچنین محیط محلی متنوع و سبز باشد [Carmona, et,al, 2004].

نمایانگر عملکرد: به طور کلی نمایانگر کارکردی به این مفهوم است که مکان‌ها چگونه عمل می‌کنند و چگونه طراحان شهری می‌توانند مکان‌های بهتری بسازند. هریک از این دو مورد در حقیقت جنبه عملکردگرایانه دارند. از این رو، نخستین عامل در این نمایانگر، بررسی کارکرد محیط پیرامون بر حسب استفاده مردم از آن است. همچنین در نمایانگر کارکردی دو عرصه اصلی مورد بررسی قرار می‌گیرند که عبارت‌اند از: فضای عمومی و نگرش عمومی-خصوصی، اختلاط عملکردی به طور کلی می‌توان اینگونه بیان داشت که بعد عملکردی به این مفهوم است که مکان‌ها چگونه عمل می‌کنند و چگونه طراحان شهری می‌توانند مکان‌های بهتری بسازند [Carmona, et,al, 2004]. هریک از دو عامل کارکرد اجتماعی و سنت‌های بصری تفکر طراحی شهری، جنبه عملکردگرایانه دارند. از این جنبه، نخستین عامل، به کار کردن محیط پیرامون بر حسب اینکه چگونه مردم از آن استفاده می‌کنند می‌پردازد.

نمایانگر اجتماعی: به منظور دستیابی به یک محیط موفق، طراحی محیط اجتماعی، لازم و ضروری است. بر این اساس در طراحی یک عرصه عمومی مناسب، راحت و ایمن باید سیاست‌ها و راهنماهای طراحی در ارتباط با تاسیسات و تجهیزات، مطبوعیت و سازگاری،

تنوع و عواملی که سازنده آن هستند مدنظر قرار گیرند و اولویت بندی شوند [Carmona, et,al, 2004]. همچنین برای اینکه یک فضای طراحی شده از پویایی و تحرک لازم برخوردار باشد، باید شرایط لازم برای حضور مردم در آن فراهم شود. این امر تنها با بررسی مولفه های اجتماعی امکان پذیر است. ازین طریق می توان به نیازهای مردم در فضاهای طراحی شده پی برد تا بر اساس آن، طراحی مناسب صورت پذیرد. در حقیقت هنجارهای نمایانگر اجتماعی، انسان را از کیفیت های باطنی سوق می دهد و ازین طریق ماندگاری فضا افزایش می یابد [Behzadfar, Abdi, 2014].

نمایانگر منظر عینی: ارزش های بصری مهم ترین بخش از کیفیت های محیطی محسوب می شود که عامل تقویت یا تضعیف حس مکان و در نهایت منجر به افزایش تعلق خاطر افراد به محیط زیست خود هستند. این پدیده، نقشی کلیدی و تاثیرگذار در هویت و مطلوبیت یک مکان و جامعه دارد. کیفیت های بصری نه تنها منعکس کننده ارزش های فوق هستند، بلکه در مواردی نماد هویت ملی و منطقه ای نیز است. کیفیت های بصری مطلوب ارتباط مستقیم و سازنده با مطلوبیت ارزش ها و کیفیت های زیست محیطی یک مکان را فراهم می کند [Behzadfar, Abdi, 2014]. درنظر کرمونا ملاحظات بصری، شرط لازم در دستیابی به شخصیت محلی هستند اما شرط کافی نیست. این ملاحظات باید مواردی چون مناظر بصری جالب توجه (فضاهای شهری تعریف شده و محصور) دغدغه های معمارانه (کیفیت های درونی و در جایی که مطلوب است) و منظر آرایبی (منظر سخت و نرم که شامل درختان و فضای باز خصوصی می شود) را شامل شوند [Carmona, et,al, 2004].

نمایانگر منظر ذهنی: به فرآیند آگاه شدن از اشیاء، ویژگی ها و رابطه ها از طریق اندام های حسی ادراک گرفته می شود. اگرچه در ادراک همواره محتوای حسی وجود دارد. با این حال آنچه ادراک می شود، متأثر از تجربه پیشین است به شکلی که ادراک را باید چیزی فراتر از ثبت محرک ها موثر بر اندام های حسی دانست. ادراک به معنی دریافت، فهمیدن، پی بردن و همچنین درک کردن در فرهنگ فارسی است. ادراک فرایند پیچیده ای است که فقط ناشی از عوامل زیست شناختی و فیزیولوژی انسان نیست، بلکه به تجارب شخصی، فرهنگ و دیدگاه های تاریخی نیز مرتبط است [Behzadfar, Abdi, 2014].

جدول (۲) نمایانگرهای محیطی موثر بر خلق سرزندگی محیط شهری

نمایانگرهای محیطی	زیر معیار های مرتبط با هر نمایانگر
نمایانگر کالبدی	فضا
نمایانگر زیست محیطی	عناصر طبیعی
نمایانگر عملکردی	کاربری، مسیر
نمایانگر اجتماعی	فضای عمومی
نمایانگر منظر (عینی و ذهنی)	منظر شهری

پس از شناسایی نمایانگرهای محیطی که محملی برای خلق سرزندگی شهری هستند، در ادامه عناصر مرتبط با هر نمایانگر محیطی که بر کیفیت سرزندگی پارک های شهری تاثیر دارد، بیان شده است. به منظور شناسایی این عوامل، از معیارهای سازنده کیفیت سرزندگی شهری که پیش از این از بررسی آرا نظریه پردازان مختلف ارائه شده بود، استفاده شد. همچنین با توجه به اینکه کیفیت سرزندگی در ارتباط با تعدادی از کیفیت ها که بر میزان سرزندگی تاثیر دارند، است. کیفیت های مرتبط با خلق سرزندگی، به تفکیک هر نمایانگر و در عین حال چگونگی بررسی سرزندگی در هریک از نمایانگرها با توجه به شناسایی عناصر ارائه شده است. در جدول زیر به تفکیک هر نمایانگر، بیان شد.

جدول (۳) عناصر سازنده کیفیت سرزندگی در پارکهای شهری به تفکیک نمایانگرها (نگارنده)

نمایانگرهای محیطی	عناصر	کیفیت های مرتبط با خلق سرزندگی
نمایانگر کالبدی	فضا	پیوستگی فضایی، انعطاف پذیری
نمایانگر زیست بوم	عوامل طبیعی موجود در فضا	سرسبزی، همپوندی با طبیعت، زیست پذیری
نمایانگر کارکرد	اختلاط کاربری ها، جدایی	تنوع و گوناگونی، کارایی، دسترسی
نمایانگر اجتماع	مسیر سواره و پیاده	پذیری، نفوذپذیری، ایمنی
نمایانگر منظر (عینی و ذهنی)	میزان حضور در فضا، دفعات حضور، هدف حضور، نحوه حضور	حضور پذیری، مشمولیت پذیری، امنیت اجتماعی
نمایانگر منظر (عینی و ذهنی)	نمای خیابان، منظر کف، منظر آرای، دید	تناسبات بصری، هویت بصری، زیبایی خوانایی، تصور پذیری

روش شناسی

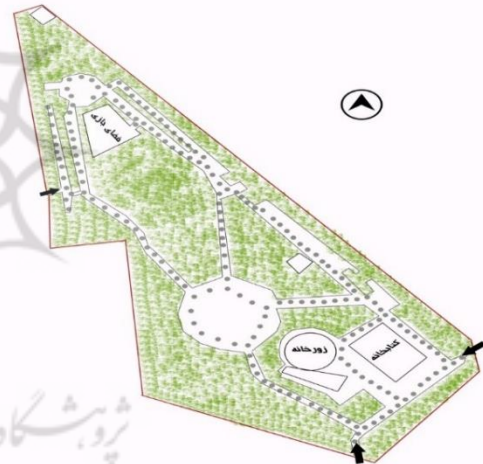
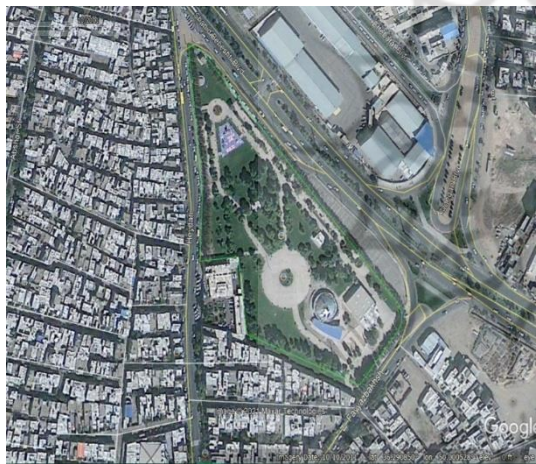
این پژوهش به لحاظ هدف کاربردی و برای ماهیت و روش تحلیلی-توصیفی است. این پژوهش به منظور تعیین تأثیر مؤلفه‌های هویت مکانی در بازار تاریخی تبریز بر حس تعلق به آن از دیدگاه کسبه انجام گرفت، از اینرو همانطوری که پیشتر اشاره شد با بررسی ادبیات نظری پژوهش، ۸ دسته نمایانگر (فضا، زیست بوم، کارکرد، اجتماعی، منظر عینی، منظر ذهنی، ریخت شناسی و زمان) برای سرزندگی پارک‌های شهری مشخص شد. در ادامه برای سنجش رابطه و تأثیر این مؤلفه‌ها بر حس تعلق مکانی، پرسشنامه‌ای با ۳۶ سنجه تهیه شد که ۳۲ سنجه سرزندگی پارک شهری و ۴ سنجه حس تعلق مکانی را بررسی کرد. برای سنجش روایی و پایایی پرسشنامه به ترتیب از روایی صوری و روش آلفای کرونباخ استفاده شد. برای بررسی روایی، سئوالات اولیه پرسشنامه را در اختیار متخصصان قرار دادیم که با اعمال برخی نظرات اصلاحی مورد تأیید قرار گرفت؛ همچنین برای سنجش پایایی پرسشنامه از روش آلفای کرونباخ استفاده شد به این صورت که تعداد ۳۰ پرسشنامه توسط اهالی تکمیل ضریب آلفای کرونباخ استاندارد شده برای مؤلفه‌ها و سنجه‌های پرسشنامه محاسبه شد. ضریب مذکور برای سنجه‌ها و SPSS در نرم‌افزار ۰,۸۲۲ و ۰,۹۳۱ بدست آمد با توجه به اینکه ضریب آلفای کرونباخ بین ۰ تا ۱ نوسان دارد و هرچه این عدد به یک نزدیکتر باشد نشان‌دهنده همسازی بیشتر گویه‌های یک مقیاس است، از اینرو پایایی ابزار اندازه‌گیری تحقیق در سطح عالی تایید شد.

جدول (۴) ضریب آلفای کرونباخ برای مؤلفه‌ها و سنجه‌های پژوهش

ضریب آلفای کرونباخ سنجه‌ها	
کرونباخ آلفای ضریب	۰,۹۲۱
استاندارد شده کرونباخ آلفای ضریب	۰,۹۳۱
تعداد سنجه	۳۶
مؤلفه‌ها کرونباخ آلفای ضریب	
کرونباخ آلفای ضریب	۰,۸۳۱
استاندارد شده کرونباخ آلفای ضریب	۰,۸۲۲
تعداد مؤلفه‌ها	۶

همچنین نمونه آماری این پژوهش به وسیله فرمول کوکران با خطای ۵ درصد و سطح اطمینان ۹۵ درصد محاسبه شد که حجم نمونه ۳۵۰ به دست آمد و از تعداد ۳۵۰ پرسشنامه توزیع شده بین اهالی، تعداد ۳۰۶ پرسشنامه برگشت داده شد. برای تجزیه و تحلیل داده‌ها از روش‌های آماری همبستگی اسپیرمن، رگرسیون استفاده شد.

پارک شهدای هادی آباد قزوین در محله هادی آباد قزوین واقع شده است. این محله در منطقه ۲ و شمال غربی شهر قزوین در مجاورت بلوار نواب صفوی و شهید بهشتی است. این منطقه با وجود قرار گرفتن در قلب شهر، تمام ویژگی‌های حاشیه‌نشینی را دارد و بافت فرسوده، مشکلات اقتصادی و آسیب‌های اجتماعی از جمله مواردی است که در این محله دیده می‌شود. محله «هادی‌آباد» در آغاز دهه چهل بعد از اصلاحات ارضی و مهاجرت روستاییان به شهر در زمینی به مساحت ۵۸ هکتار در شمال غربی شهر قزوین ایجاد شد. این منطقه با توجه به معضلات آن هم اکنون یکی از چالش‌های بزرگ مدیریت شهری در شهر قزوین است. پارک شهدای هادی آباد در سال ۱۳۵۸ در این محله تاسیس شد، ابتدا این پارک در نزدیکی شمال غربی محله شکل گرفت اما در ادامه با گسترش شهر از شمال، این پارک در بخش حاشیه‌ای غرب استان قرار گرفت و با توجه به قدیمی بودن محله و در حاشیه بودن پارک، از نظر فرهنگی و اجتماعی دچار تهدید شده است. خیابان‌های مجاور، از سمت شرق، بلوار بهشتی، از سمت جنوب شرقی، خیابان فیاض بخش، از سمت غرب، خیابان حیدری است.

تصویر ۱: پلان پارک شهدای هادی آباد قزوین
تصویر ۲: عکس هوایی از موقعیت قرار گیری پارک هادی آباد در شهر قزوین

تصویر ۴: حضور مردم در پارک شهدای هادی آباد

تصویر ۳: نمایی از پارک شهدای هادی آباد شهر قزوین

یافته‌ها

بررسی ویژگی‌های توصیفی پاسخگویان نشان داد که به لحاظ توزیع سنی که ۳۱ نفر از استفاده‌کنندگان از پارک در گروه‌های سنی زیر ۲۰ سال قرار داشتند که ۱۰,۱۳٪ از پرسش‌شوندگان را شامل شد، ۱۳۵ نفر در گروه سنی ۲۰ تا ۴۰ سال (۴۴,۱۱٪) از پرسش‌شوندگان و ۱۲۸ نفر که حدود ۴۱,۸٪ از پرسش‌شوندگان نیز بیش از چهل سال داشته‌اند. تحصیلات حدود ۵۰٪ از پرسش‌شوندگان دیپلم و فوق دیپلم بود. مدت اقامت حدود ۲۵,۸۱٪ افراد زیر دوسال و ۴۲,۸٪ بین دو تا پنج سال بود و مالکیت محل سکونت حدود ۴۷,۷۱٪، و ۴۹,۶۷٪ افراد هم به صورت استیجاری سکونت داشتند.

جدول (۵) فراوانی مطلق و نسبی ویژگی‌های جمعیت شناختی مشارکت‌کنندگان در پژوهش (۳۰۶ نفر)

شاخص	تعداد	درصد	شاخص	تعداد	درصد
توزیع سنی			مدت اقامت		
زیر ۲۰ سال	۳۱	۱۰,۱۳	کمتر از ۲ سال	۷۹	۲۵,۸۱
۲۰ تا ۴۰ سال	۱۳۵	۴۴,۱۱	۲ تا ۵ سال	۱۳۱	۴۲,۸۱
۴۰ تا ۶۰ سال	۱۲۸	۴۱,۸	۵ تا ۱۰ سال	۷۳	۲۳,۸۵
بالتر از ۶۰ سال	۱۲	۳,۹	۱۰ تا ۱۵ سال	۴۰	۱۳,۰۷
سطح تحصیلات			بیشتر از ۱۵ سال	۴۶	۱۵,۰۳
زیردیپلم	۱۳۲	۴۳,۱۳	نوع مالکیت		
دیپلم و فوق دیپلم	۱۵۴	۵۰,۳۲	مالک شخصی	۱۴۶	۴۷,۷۱
کارشناسی و بالاتر	۲۰	۶,۵۳	استیجاری	۱۵۲	۴۹,۶۷
			سایر موارد	۸	۲,۶۱

همبستگی بین مؤلفه‌های سرزندگی در پارک شهدای هادی آباد قزوین

بررسی روابط آماری بین مؤلفه‌های سرزندگی در پارک شهدای هادی آباد قزوین با استفاده از آزمون اسپیرمن حاکی از آن بود که رابطه بین مؤلفه‌های سرزندگی پارک شهدای هادی آباد در سطح $p < 0/01$ معنی دار است. و ضرایب همبستگی اسپیرمن نشان داد که بین مؤلفه‌های مذکور همبستگی قوی برقرار است بیشترین همبستگی بین مؤلفه‌های عملکردی و مؤلفه‌های اجتماعی (۰,۵۸۲) و بین مؤلفه‌های محیط زیستی و کالبدی (۰,۵۱۲) برقرار است (جدول ۶).

جدول (۶) همبستگی بین مؤلفه‌های سرزندگی پارک

نمایانگر کالبدی (۱)	۱			
نمایانگر زیست محیطی (۲)	۰,۵۱۲	۱		
نمایانگر عملکردی (۳)	۰,۵۰۱	۰,۴۸۸	۱	
نمایانگر اجتماعی (۴)	۰,۴۸۵	۰,۴۸۹	۰,۵۸۲	۱
نمایانگر منظر (عینی و ذهنی بصری) (۵)	۰,۴۸۱	۰,۴۵۷	۰,۳۵۶	۰,۳۴۴

همبستگی بین مؤلفه های سرزندگی پارک شهدای هادی آباد و حس تعلق مکانی

برای بررسی روابط آماری بین مؤلفه های سرزندگی پارک شهدای هادی آباد (مؤلفه های کالبدی اجتماعی عملکردی زیست محیطی منظر عینی و منظر ذهنی مؤلفه های ریخت شناسی و زمان) و احساس تعلق مکانی روش همبستگی اسپیرمن استفاده شد نتایج آزمون نشان داد که همبستگی میان مؤلفه های هشت گانه سرزندگی مکان مکان و احساس تعلق در سطح $p < 0/01$ معنی دار می باشد و مؤلفه های عملکردی، کالبدی، اجتماعی و زیست محیطی به ترتیب 0.541، 0.480، 0.462، 0.398 و بیشترین ارتباط را با احساس تعلق مکانی داشته اند.

جدول (۷) روابط آماری مؤلفه های سرزندگی پارک شهدای هادی آباد و حس تعلق به مکان

شاخص	حس تعلق محله ای
نمایانگر کالبدی	۰,۴۸۰
نمایانگر زیست محیطی	۰,۳۹۸
نمایانگر عملکردی	۰,۵۴۱
نمایانگر اجتماعی	۰,۴۶۲
نمایانگر منظر عینی (بصری)	۰,۳۳۰

همبستگی بین مؤلفه های سرزندگی پارک شهدای هادی آباد و احساس تعلق محله ای

با توجه به اینکه پرسش اصلی این پژوهش بررسی این موضوع است که رابطه بین مؤلفه های سرزندگی پارک شهدای هادی آباد و حس تعلق به مکان چگونه است، پس برای تجزیه و تحلیل این موضوع از آزمون رگرسیون خطی چند متغیره استفاده شد که خلاصه آمارهای برازش مدل در جدول (۸) ذکر شده است. ضریب همبستگی چندگانه (R) بین متغیرها ۰/۶۱۶ است که نشان می دهد بین مجموعه متغیرهای مستقل (مؤلفه های سرزندگی پارک شهدای هادی آباد) و متغیرهای وابسته (حس تعلق مکانی) همبستگی قوی وجود دارد چون مقدار ضریب بین صفر تا یک است و هر چه مقدار این ضریب به یک نزدیکتر باشد نشانگر همبستگی قوی بین متغیرها است، و بر عکس هر چه مقدار ضریب به صفر نزدیک باشد دلالت بر همبستگی ضعیف بین متغیرها دارد همچنین ضریب تعیین تعدیل یافته (R²) به دست آمده، حاصل از مدل تحقیق ۰/۳۷۲ است که نشان می دهد متغیرهای مستقل یعنی مؤلفه های سرزندگی پارک توانستند ۳۷٪ واریانس و تغییرات متغیر وابسته یعنی حس تعلق مکانی را توضیح دهند (جدول ۸).

جدول (۸) خلاصه مقادیر مدل رگرسیون

ضریب همبستگی چندگانه (R)	۰,۶۱۶
مجدور ضریب همبستگی چندگانه (R)	۰,۳۷۲
ضریب تعیین تعدیل شده	۰,۳۶۰
خطای استاندارد برآورد	۰,۵۲۰۴۳

همچنین جدول نتایج تحلیل واریانس نشان داد که مقدار $f (31,971)$ که در سطح محاسبه شده سطح ۰,۱ معنی دارد و این بدین مفهوم است که متغیرهای مستقل تحقیق (مؤلفه های سرزندگی) توانسته میزان تغییرات متغیر وابسته (احساس تعلق محله ای) را توضیح دهند، به عبارتی مدل رگرسیونی این پژوهش مدل مناسبی است که به کمک آن می توان تغییرات متغیر وابسته را بر اساس مؤلفه های متغیر مستقل تبیین نمود

جدول (۹) نتایج تحلیل واریانس

مدل	مجموع مجذورات	درجه آزادی	میانگین مجذورات	F	Sig
رگرسیون	۵۴,۰۱۲	۶	۹,۰۰۲	۳۱,۹۷۱	۰,۰۰۰
باقی مانده	۸۷,۷۸۵	۳۰۰	۰,۲۸۲		
کل	۱۴۱,۲۹۷	۳۰۶			

الف: ضریب رگرسیونی استاندارد شده و استاندارد نشده

بخش اول جدول ضرایب تأثیر رگرسیونی هر متغیر مستقل بر متغیر وابسته را نشان می‌دهد. در این بخش، تفسیر ضرایب رگرسیونی بر اساس ضریب بتا (β) انجام می‌گیرد. زیرا این عدد نشان دهنده ضریب رگرسیونی استاندارد شده هر یک از متغیرهای مستقل (مؤلفه‌های سرزندگی پارک‌ها) روی متغیر وابسته (حس تعلق محله‌ای) این پژوهش است؛ بنابراین با استفاده از آن، سهم نسبی هر متغیر مستقل در مدل مشخص می‌شود، پس بررسی تأثیر متغیرها نشان می‌دهد:

تأثیر چهار متغیر مولفه‌های عملکردی، کالبدی، اجتماعی و زیست محیطی بر متغیر حس تعلق محله‌ای معنی‌دار است. به دلیل اینکه سطح خطای (t) کمتر از ۰,۰۵ و مقدار (t) به ترتیب در مورد متغیرهای گفته شده ۵,۵۷۸، ۴,۲۶ و ۲,۵۰۷ بوده است که هر چهار عدد از عدد ۲,۳۳ بزرگتر است. در واقع عدد (t) اهمیت نسبی هر متغیر مستقل را نشان می‌دهد هرگاه قدر مطلق این مقدار از عدد ۲,۳۳ بزرگتر باشد متغیر مورد نظر تأثیر آماری معنی‌داری در تبیین تغییرات متغیر وابسته خواهد داشت. متغیرمنظر به دلیل آنکه سطح خطای آنها بالاتر از ۰,۰۵ بوده و مقدار (t) کوچکتر از عدد ۲,۳۳ است تأثیر چندانی بر حس تعلق محله‌ای نداشته است.

متغیر عملکردی با ضریب بتا ۰,۳۱۴ و کالبدی با ضریب بتا ۰,۲۴۱ و اجتماعی با ضریب بتا ۰,۱۴۰ به ترتیب بالاترین تأثیر رگرسیونی را بر احساس تعلق محله‌ای داشته‌اند. در واقع می‌توان گفت که به ازای افزایش یک انحراف معیار در متغیرهای تعلق محله‌ای به ترتیب ۰,۳۱۴، ۰,۲۴۱ و ۰,۱۴۰ افزایش خواهد یافت.

ب: همبستگی‌های مرتبه صفر، تفکیکی و نیمه تفکیکی

بخش دوم جدول، سه نوع همبستگی بین متغیرهای مستقل و وابسته این پژوهش را نشان می‌دهد:

همبستگی مرتبه صفر: این نوع همبستگی که مقدار آن معادل ضریب همبستگی اسپیرمن بود، میزان همبستگی بین متغیرها را بدون وجود متغیر کنترل نشان داد. میزان همبستگی مرتبه صفر پنج متغیر این پژوهش (مؤلفه‌های سرزندگی) بالا بود و میزان همبستگی، میزان همبستگی سایر متغیرهای مستقل برآورد شد.

همبستگی تفکیکی/جزئی: ضریب همبستگی تفکیکی، نوعی کنترل آماری است که از طریق آن می‌توان اثر یک یا چند متغیر را کنترل کرد، این ضریب، میزان همبستگی بین یک متغیر مستقل با یک متغیر وابسته را پس از حذف میزان همبستگی این دو متغیر با سایر متغیرهای مستقل نشان می‌دهد. هر چه میزان این همبستگی برای یک متغیر بیشتر باشد، نقش آن متغیر در مدل بیشتر است. در این پژوهش میزان همبستگی چهار متغیر عملکردی، کالبدی، اجتماعی و زیست محیطی بالا بودند و میزان همبستگی متغیر منظر پایین ارزیابی شدند. همچنین میزان همبستگی تفکیکی متغیر عملکردی با حس تعلق بیشتر از سایر متغیرها است.

همبستگی نیمه تفکیکی/شبه تفکیکی: ضریب همبستگی نیمه تفکیکی نیز نوعی کنترل آماری است که از طریق آن می‌توان اثر یک یا چند متغیر را کنترل نمود. این ضریب، میزان همبستگی بین یک متغیر مستقل با متغیر وابسته را پس از حذف اثر خطی سایر متغیرهای مستقل بر متغیر مستقل مورد نظر (و نه متغیر وابسته) نشان می‌دهد. در این همبستگی هرچه میزان آن برای یک متغیر بیشتر باشد، نقش آن متغیر

در مدل بیشتر است. به علاوه در این نوع همبستگی چون اثر خطی متغیرهای مستقل بر همدیگر حذف می‌شود بنابراین میزان آن نسبت به همبستگی قبلی (مرتب صفر و تفکیکی) پایین تر است. بررسی همبستگی نیمه تفکیکی متغیرهای این پژوهش نشان می‌دهد که میزان این همبستگی در چهار متغیر

عملکردی، کالبدی، اجتماعی و زیست محیطی بالا برآورد شد و میزان همبستگی متغیر منظر با سایر متغیرها پایین بود. همچنین در این همبستگی مانند همبستگی تفکیکی، میزان همبستگی متغیر عملکردی با حس تعلق به مکان بیشتر از همبستگی سایر متغیرهای مستقل با حس تعلق محله‌ای ارزیابی شد.

جدول (۱۰) نتایج مربوط به میزان تأثیر هر متغیر در مدل و همچنین میزان همبستگی بین آنها

همبستگی ها	Sig	t	خطای استاندارد شده		خطای استاندارد شده	B	خطای استاندارد	Beta	نشته
			تفکیکی	نیمه تفکیکی					
اجتماعی	۰,۱۱۲	۲,۵۰۷	۰,۰۱۳	۰,۴۱۲	۰,۰۶۳	۰,۱۵۷	۰,۰۶۲	۰,۱۴۰	۰,۰۸۱
زیست محیطی	۰,۰۵۴	۱,۲۰۴	۲۳۰	۰,۳۳۰	۰,۰۴۷	۰,۰۵۶	۰,۰۶۲	۰,۰۶۲	۰,۰۸۱
منظر	۰,۰۶۲	۱,۳۷۹	۰,۱۶۹	۰,۳۹۸	۰,۰۵۷	۰,۰۷۸	۰,۰۶۲	۰,۰۶۲	۰,۰۸۱
عملکردی	۰,۲۴۹	۵,۵۷۸	۰,۰۰۰	۰,۵۴۱	۰,۰۷۳	۰,۴۰۵	۰,۲۴۹	۰,۳۱۴	۰,۰۸۱
کالبدی	۰,۱۹۰	۴,۲۶۷	۰,۰۰۰	۰,۴۸۰	۰,۰۴۵	۰,۱۹۱	۰,۱۹۰	۰,۲۴۱	۰,۰۸۱

بحث

مفهوم تعلق به مکان که موجب ایجاد هماهنگی فرد با مکان و فضای زندگی خود می‌شود. وجود این حس موجب رضایت افراد از مکان شده و انگیزه لازم را برای حضور افراد به صورت مستمر در فضا را ایجاد می‌کند. افراد با داشتن حس تعلق مکانی برای حفظ و نگهداری فضا و مکان تلاش می‌کنند خود را بخشی از آن مکان دانسته و برای حفظ و مانایی آن می‌کوشند به عبارت دیگر یکی از مهمترین احساس‌هایی است که می‌تواند در ساماندهی توسعه فضاهای شهری و محله‌های شهری تأثیرگذار باشد، احساس تعلق مکانی به محله‌های شهری است. این پژوهش با هدف تعیین میزان تأثیر مولفه‌های سرزندگی پارک‌های شهری بر احساس تعلق مکانی در محدوده انجام شد. برای این منظور پارک شهدای هادی آباد قزوین مورد توجه قرار گرفت. هدف از این تحقیق بررسی عواملی بود که می‌تواند بر بالابردن احساس تعلق به مکان شهروندان این محله شهری تأثیرگذار باشد تا با شناسایی شاخص‌های مورد نظر در زمینه افزایش احساس تعلق ساکنین محله اقدامات لازم انجام شود. شناسایی شاخص‌ترین مولفه‌های سرزندگی پارک‌های شهری موثر بر احساس تعلق به منظور توجه و حفاظت از آنها در این پژوهش مورد تأکید قرار گرفته است. توجه به ابعاد سرزندگی در پارک‌های شهری می‌تواند تأثیر بسیاری بر احساس تعلق مکانی در محدوده‌های شهری داشته باشد. این امر برای احیا و تقویت پیوندهای محله‌ای در بین ساکنین نیز تأثیرگذار است. وجود پیوندهای محله‌ای باعث تداوم حیات و ماندگاری محله‌های شهری نیز خواهد شد. برای انجام مطالعات در زمینه تعیین تأثیر مولفه‌های سرزندگی پارک‌های شهری بر احساس تعلق محله‌ای ابتدا مولفه‌های سرزندگی پارک‌های شهری مورد مطالعه قرار گرفت از این پژوهش مولفه‌های سرزندگی پارک‌های شهری در هشت دسته طبقه‌بندی شدند (کالبدی، عملکردی، اجتماعی، زیست محیطی، منظر عینی، منظر ذهنی، شکل کل و بالاخره مولفه زمان). بر اساس بررسی انجام شده در میان هشت مولفه مورد بررسی مولفه‌های کالبدی، عملکردی و اجتماعی و به دنبال آن مولفه‌های زیست محیطی و منظر عینی و ذهنی بیشترین تأثیر را برای افزایش احساس تعلق مکانی در محدوده مورد نظر داشتند پژوهش‌ها و نتایج این تحقیق نشان داد که همبستگی میان مولفه‌های

سرزندگی پارک با احساس تعلق محله‌ای در سطح ۰,۱ معنی‌دار بوده و مولفه‌های کالبدی عملکردی و اجتماعی به ترتیب با ۰,۵۴۱، ۰,۴۸۰، ۰,۶۶۲ و ۰,۳۹۸ بیشترین تاثیر را بر با احساس تعلق محله‌ای داشتند.

نتیجه‌گیری

احیا و سرزندگی فضاهای شهری در محله‌ها به مثابه رویکرد مداخله‌گر می‌تواند در زمینه ساماندهی محله‌های شهری مورد توجه قرار گیرد. آگاهی از ماهیت و میزان تاثیر نمایانگرهای سرزندگی پارک‌ها بر احساس تعلق محله‌ای می‌تواند به مدیران و مسئولین شهری در حل مسائل و مشکلات محله‌ای کمک بسزایی نماید. این مقاله در پی شناخت و تحلیل رابطه مفهوم سرزندگی پارکها با احساس تعلق محله‌ای بود. احساس تعلق محله‌ای به مثابه مفصلی برای پیوند انسان با محیط عمل می‌نماید بدیهی است هر نوع اقدامی در راستای تقویت آن می‌تواند در توسعه اجتماعی و کالبدی محله‌های شهری تاثیرگذار باشد.

با توجه به نتایج این پژوهش در خصوص تاثیرگذاری عمده نمایانگرهای کالبدی و محیط زیستی در افزایش سرزندگی محیطی و احساس تعلق محله‌ای ضروری است که از طریق منظرآرایی محیطی و کاشت درختان به بهبود فضا و افزایش حضور اهالی محل کمک نمود. همچنین مناسب کردن فضا با استفاده از عناصر کالبدی ثابت و متحرک در فضا برای حضور در فصول سرد ضروری است. پس می‌توان در این راستا از عناصر طبیعی استفاده کرد. همچنین تجهیز فضا برای فصول سرد و گرم با در نظر گرفتن نشیمنگاه‌های سرپوشیده، استفاده از کفپوش‌های مناسب فصول سرد و یخبندان در محدوده پیشنهاد می‌شود. برای حضور پذیرتر نمودن محوطه پارک برای گروه‌های مختلف به ویژه سالمندان و معلولین می‌توان به تجهیز کردن پارک به فضاهایی برای مکث و ماندن، افزایش راحتی فضا، افزایش حضور تمام گروه‌ها (مانند معلولین و سالمندان) از طریق نیمکت و مبلمان تلفیقی برای نشستن اقدام نمود، طراحی فضای مناسب برای حضور گروه‌های آسیب پذیر از طریق کف‌سازی مناسب و پیوستگی مسیر نیز می‌تواند مورد توجه قرار گیرد. ایجاد تنوعی از کاربری‌ها و مغازه‌های خوراکی‌فروشی بر افزایش سرزندگی پارک و به دنبال آن افزایش احساس تعلق محله‌ای می‌افزاید. استقرار تنوعی از کاربری‌های خدماتی و پشتیبان، حضور گروه‌های مختلف استفاده‌کننده، تمیز کردن فضا از زباله‌ها و ارتقاء فرهنگ استفاده‌کنندگان از فضا می‌تواند مورد توجه قرار گیرد. ارتقاء دسترسی، ارتقاء ایمنی از جمله موارد دیگر در این زمینه محسوب می‌شود که با تعریض فضای پیاده، ایجاد پیوستگی در مسیر پیاده، جلوگیری از اختلاط سواره و پیاده، استفاده از نورپردازی بیشتر در محیط، گشت زنی و فرهنگ سازی حاصل می‌شود. کف‌سازی و منظرآرایی به بهبود شرایط سرزندگی پارک می‌انجامد، بررسی عناصر غیرثابت در فضا که می‌تواند باعث نشاط و سرزندگی در محیط باشد مانند نشانه‌ها و المان‌های شهری و فواره در منظر کلی محدوده تاثیر مثبتی خواهد داشت. ساماندهی نمای پارک، منظر آرای منظر آرای محدود از طریق کاشت درختان و استقرار نشانه‌های زیبا و مرتبط، استقرار مبلمان‌های منعطف در فضا با قابلیت جابه‌جایی، بهبود کف‌سازی از طریق استفاده از مصالح مناسب، استفاده از رنگ مناسب در کف‌سازی و دیواره‌ها، استفاده از عنصر آب در فضا می‌تواند در بالا بردن سرزندگی پارک‌ها و به دنبال آن افزایش احساس تعلق محله‌ای تاثیرگذار باشند.

منابع

- Ahmadi, F., Aghalatif, A. and Afshar, A., 2014. Factors influencing a sense of belonging in the regeneration of Noghhan Neighborhood in the residential fabric near the Imam Reza Shrine. HAFTSHAHR, 4(47, 48), pp.70-84.
- Artlett School of Architecture, Planning (London and Great Britain. Office of the Deputy Prime Minister, 2004. Living places: caring for quality. Office of the Deputy Prime Minister.
- Behzadfar, M., Abdi, F. and Mohammadi, M., 2014. Evaluating the physical and psychological indicators effective on promotion of the pedestrian-based capacity of major urban spaces of ---
- Carmona, M., 2021. Public places urban spaces: The dimensions of urban design. Routledge.
- Carmona, M., Heath, T., Tiesdell, S. and Oc, T., 2004. Public Places Urban Spaces. URBAN DESIGN QUARTERLY, 90, p.40.
- Falahat, M.S., 2006. The concept of sense of place and its constituent elements. Journal of Fine Arts, Tehran, (26), pp.57-66.

7. Farahzad village of Tehran. Iran University of Science & Technology, 24(1), pp.45-55.
8. Habibi, D., Habibi, D., Kasalaei, A., Gorjipoor, F. and Tavakoli, M., 2018. Explaining the sense of belonging to place and identity in urban spaces with an emphasis on traditional markets. *Architecture*, 1(3), pp.1-8.
9. Hoogerbrugge, M.M. and Burger, M.J., 2018. Neighborhood-based social capital and life satisfaction: the case of Rotterdam, the Netherlands. *Urban Geography*, 39(10), pp.1484-1509.
10. Jacobs, J., 2016. *The death and life of great American cities*. Vintage.
11. Jalaladini, S. and Oktay, D., 2012. Urban public spaces and vitality: a socio-spatial analysis in the streets of Cypriot towns. *Procedia-Social and Behavioral Sciences*, 35, pp.664-674.
12. Javan Frozande, A. and Matlabi, G., 2011. The concept of place attachment and its elements. *Hoviatshahr*, 5(8), pp.27-37.
13. Kaczynski, A.T.; Johnson, A.J.; Saelens, B.E. Neighborhood land use diversity and physical activity in adjacent parks. *Health Place* 2010, 16, 413–415
14. Kaczynski, A.T.; Johnson, A.J.; Saelens, B.E. Neighborhood land use diversity and physical activity in adjacent parks. *Health Place* 2010, 16, 413–415
15. Kalali, P. and Modiri, A., 2012. Explanation of the role of meaning component in the process of creating the sense of place.
16. Lopes, M.N., Camanho, A.S. Public Green Space Use and Consequences on Urban Vitality: An Assessment of European Cities. *Soc Indic Res* 113, 751–767 (2013).
17. Lopes, M.N., Camanho, A.S. Public Green Space Use and Consequences on Urban Vitality: An Assessment of European Cities. *Soc Indic Res* 113, 751–767 (2013).
18. Low, S.M. and Altman, I., 1992. *Place Attachment, Place Attachment*.
19. Lynch, K., 1984. *Good city form*. MIT press.
20. Maroofi, S. and Ansari, M., 2014. THE EFFECTS OF TOWNSCAPES IN THE PLACE ATTACHMENT (CASE STUDY: NA? RMAK AREA IN TEHRAN).
21. MAROUFI, S., TAGHVAEI, A.A., Pourjafar, M.R. and JALALIAN, H.S.M., 2014. The Role of Socio-Cultural Components on the Performance of Mosques in Urban Neighborhoods (Case Study: A Comparative Study of Three Districts of Tehran).
22. Montgomery, J., 1998. Making a city: Urbanity, vitality and urban design. *Journal of urban design*, 3(1), pp.93-116.
23. Mouratidis, K. (2018). Rethinking how built environments influence subjective well-being: A new conceptual framework. *Journal of Urbanism: International Research on Place making and Urban Sustainability*, 11(1), 24-40.
24. Pakzad, J., 2008. *Theoretical Foundations and Urban Design Process*. Tehran: Department of Housing and Urban Development.
25. Salzano, E., 1997. Seven aims for the livable city. *Making Cities Livable—Wege zur Menschlichen Stadt*; Lennard, SHC, von Ungern-Sternberg, S., Lennard, HL, Eds, pp.18-20.
26. Shamai S (1991). Sense of place: An empirical measurement. *Geoforum*. 22(3):347-358.
27. Shams al-Dini, Ali, Nasibi, & Sasan. (۲۰۱۹). The role and position of urban furniture arrangement in the freshness and vitality of urban spaces (Case study: ۱۱ districts of Shiraz municipality). *Journal of Urban Research and Planning*, ۱۰(۳۷), ۹۶-۸۳
28. Tan, S.K., Tan, S.H., Kok, Y.S. and Choon, S.W., 2018. Sense of place and sustainability of intangible cultural heritage—The case of George Town and Melaka. *Tourism Management*, 67, pp.376-387.
29. Zhu, J., Lu, H., Zheng, T., Rong, Y., Wang, C., Zhang, W., Yan, Y. and Tang, L., 2020. Vitality of urban parks and its influencing factors from the perspective of recreational service supply, demand, and spatial links. *International journal of environmental research and public health*, 17(5), p.1615

The effect of vitality components of urban parks on the sense of belonging of the neighborhood; Study of the “Hadiabad Park” in Qazvin, Iran

Sakineh Maroofi

Imam Khomeini International University - Buin Zahra Technical and Engineering Higher Education Center

Abstract:

Urban neighborhoods are important elements of social life in cities. The degree of dependence and feeling of belonging to urban neighborhoods can play an important role to organize the physical and social situation of these neighborhoods. The sense of belonging to urban neighborhoods depends on various factors. One of the influential factor in this field is the existence of active and vital urban spaces within urban neighborhoods. Parks as urban spaces can play an important role in creating and strengthening a sense of neighborhood belonging. The purpose of this study was to determine the effect of vitality components of urban parks on the sense of belonging to the neighborhood. This study was conducted to determine the correlation between the vitality components of urban parks and the sense of belonging of the neighborhood among the residents of Hadiabad neighborhood in Qazvin City. Accordingly, ۳۰۶ people who referred to Hadiabad Park were randomly studied. A questionnaire with 36 components and 8 dimensions was used to collect data. In order to analyze the data, SPSS software was used by spearman correlation and regression statistical methods. The results of this study showed that the correlation between the vitality factors in the park and the sense of belonging to the neighborhood had significant relation at the level of 0.1. The vitality components of the park in the physical, functional, social and environmental fields with 0.541, 0.480, 0.462 and 0.398, respectively, had the greatest impact on the sense of belonging to the neighborhood. Considering the role of vitality components of urban parks and the impact of each of them on creating and strengthening the sense of belonging of the neighborhood, trying to maintain them in urban neighborhoods, especially the studied neighborhood, increases the environmental quality and social and physical development of the neighborhood. The vitality of urban parks, which represents the intangible benefits of using urban parks, may serve as a useful and feasible gateway for addressing and managing nature in neighborhoods.

Keywords: Vitality of parks, sense of belonging, Hadiabad neighborhood of Qazvin

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
رتال جامع علوم انسانی